

ЛЕТА ПАД КРЫЛАМІ

Тураў ужо даўно горда носіць неафіцыйнае званне птушынай сталіцы. Бадай, больш ні ў адным горадзе Беларусі ўсяго за некалькі кіламетраў ад цэнтральнай плошчы вы не сустрэнеце белую лазараўку, вялікага арляца, паручайніка, марадунку, белашчокую крачку і многія іншыя рэдкія віды чырванакніжнікаў. Падчас сезонных міграцый на Тураўшчыне на адпачынак спыняюцца мільёны пералётных птушак, а многія з іх гняздуюцца тут. Штогадовыя разлівы "Тураўскага луга", адзінага ў краіне недзяржаўнага заказніка, ператвараюць яго ў сетку выспаў, на якіх кулікі, чайкі, качкі і іншыя птушкі ладзяць сапраўдныя калоніі. Назіранне за птушкамі, пагрузэнне ў іх свет даўно стала для навучэнцаў Тураўскага цэнтра творчасці дзяцей і моладзі Жыткавіцкага раёна часткай жыцця. Асабліва яны чакалі летніх канікул, каб напоўніцу аддацца любімай справе.

Дырэктар ад прыроды

Амаль трыццаць гадоў для мясцовых хлопчыкаў і дзяўчынак правадніком у птушыны свет з'яўляецца дырэктар цэнтра Алена Іванаўна Паклонская. Гэта, прызнаецца яна, той выпадак, калі работа стала хобі, а не наадварот: "Адразу пасля Брэсцкага педагагічнага інстытута я вярнулася працаваць на радзіму. Я сама з Турава, а настаўніцаць пачынала ў Запясоцкай базавай школе Жыткавіцкага раёна. І з першага лета кожную суботу мы то пешшу, то на веласіпедах адпраўляліся з дзецьмі па наваколлі і вывучалі нашу прыроду, шукалі і прывозілі цікавыя і карысныя для заняткаў матэрыялы. А з 1998 года, літаральна з першых дзён утварэння грамадскай арганізацыі "Ахова птушак Бацькаўшчыны", мы пачалі з ёй супрацоўнічаць. Якраз тады я перайшла працаваць дырэктарам цэнтра творчасці, але аб'яднанні па інтарэсах у школе працягваю весці і сёння і паралельна актывізавала гэты кірунак у цэнтры. Усе

гэтыя гады мы ладзім экскурсіі па вывучэнні краю. Але мы вывучаем не проста прыроду, а гісторыі жыцця людзей у прыродзе: ва ўсіх навакольных вёсках вывучаем этнаграфію, лад жыцця людзей, цікавімся, як мянялася прырода вакол, запісваем рэцэпты гатавання страў на кастры, стварылі нават невялікі зборнік рэцэптаў для падарожнікаў. Усе краязнаўчыя, гістарычныя і прыродныя аб'екты мы ўвязвалі ў вялікія экалагічныя маршруты, прайшоўшы па якіх можна да дробязей пазнаёміцца з прыродай і жыхарамі Тураўшчыны. Мы кожнае лета падарожнічаем па гэтых маршрутах і маніторым, як мяняецца наш край".

З 2015 года Алена Іванаўна была раённым каардынатарам рэспубліканскага праекта па экалагічным асветніцтве сярод школьнікаў "Аб'ядноўваючыся вакол прыроды". Яна сама правяла больш за 100 урокаў, прэзентацый і майстар-класаў сярод школьнікаў раёна. Менавіта яна адкрыла 7 клубаў "Крылаты дазор" у школах раёна. З 2009 года А.І.Паклонская з'яўляецца каардынатарам экалагічнага фестывалю кулікоў у Тураве, які амаль заўсёды мяняе статус рэспубліканскага на статус міжнароднага, бо на фестываль госці прылятаюць з усяго свету — ад Галандыі да Аўстраліі.

У пачатку мінулага года на базе цэнтра творчасці Алена Іванаўна стварыла раённае аддзяленне грамадскай арганізацыі "Ахова птушак Бацькаўшчыны" і пачала далучаць мясцовых жыхароў да экалагічнага асветніцтва. Для іх праходзяць семінары, 45 чалавек прайшлі навучанне ў школе бёрдвотчынгу.

"Мы супрацоўнічаем з Нацыянальнай акадэміяй навук Беларусі. Яе супрацоўнікі прапануюць нам тэмы даследчых работ і даюць навуковыя метадыкі. Не кожны настаўнік можа (ды і не павінен) склаці навуковыя метадыкі. Напрыклад, у нас у Тураве знаходзіцца Нацыянальны парк "Прыпяцкі", і мы доўгі час займаліся там пошукам і вывучэннем рэдкіх ахоўных раслін. Гэта была навуковая работа, і за яе

мы атрымалі 2-е месца ў рэспубліцы і 1-е месца ў міжрэгіянальным конкурсе навукова-даследчых праектаў па вывучэнні біразнастайнасці і ахове навакольнага асяроддзя ў Чарнігаве. Цяпер мы задзейнічаны ў маштабным міжнародным праекце “Палессе — дзікая прырода без меж” па захаванні Палесся.

Чэрвень з біноклямі

15 гадоў запар кожны чэрвень цэнтр творчасці праводзіць 9-дзённыя летнія аздарэўленчыя кругласутачныя турыстычныя лагеры, удзельнікі якіх засяроджваюцца якраз на вывучэнні прыроды. Сёлета лагер упершыню пройдзе ў жніўні. Але зараз працягваюць работу ўсе аб’яднанні па інтарэсах, большасць з якіх экалагічнага характару.

“Мы і так не сядзім летам на месцы, а сёлета асабліва засяроджаны на практычных палявых работах ці экскурсіях. Цяпер праводзім маніторынгі ўліку птушак, працягваем праект “Дзікі квадрат”, у межах якога вывучаем відавочныя змены на пэўным квадраце мясцовасці, распрацоўваем новыя экскурсійныя маршруты, збіраем гербарый, новую энтамалагічную калекцыю”, — гаворыць Алена Іванаўна.

Настасся Аляксандраўна Блоцкая, кіраўнік аб’яднанняў па інтарэсах “Азбука арніталогіі” і “Касмічная біялогія”, пагружаючы ў свае летнія будні, дадае: “Гэтым летам мы працуем у маленькіх групах, да 6 чалавек. І гэта дазволіла яшчэ цікавей праводзіць лета. Цяпер прасцей схадзіць у паход, праехацца на веласіпедах. Так, 25 мая мы схадзілі на птушыную экскурсію па пэўным маршруце і запісвалі ўсіх птушак, якіх сустрэлі. 25 чэрвеня пройдзем зноў па тым жа маршруце і зноў перапішам усіх птушак, якіх сустрэнем. Так мы ўбачым, як у дынаміцы зменіцца колькасць птушак. Напрыклад, колькасць кулікоў у чэрвені зменшыцца, бо яны разлятаюцца да сябе на радзіму. Мне прыемна бачыць, наколькі гэтыя назіранні цікавыя дзецям. У нас ёсць навучэнец, які разбіў сваю скарбонку і на ўсе грошы купіў тэлескоп. У яго яшчэ няма ні тэлефона, ні планшэта, але затое, кажа, будзе магчымасць назіраць за птушкамі. Проста так, без сапраўднай зацікаўленасці, дзіця так не зробіць.

Учора мы праводзілі ўлік буслоў для акадэміі навук у сваёй вёсцы Верасніцы, захапілі і суседняе Вароніна. Мы палічылі гнёзды, буслянят у іх, і я адправіла справаздачу Ірыне Эдуардаўне Самусенка, загадчыцы кафедры арніталогіі. Так, у нас у Верасніцы 27 гнёздаў, але мы вядзем работу не першы год і заўважылі, што колькасць буслянят у гнёздах зменшылася. Гэта паказчык таго, што для іх няма ўмоў. Бусел заўсёды выводзіць столькі буслянят, колькі можа пракарміць. А сёлета ў нас рака непаўнаводная, таму амаль ва ўсіх гнёздах было ўсяго па адным-два бусляняці, толькі ў адным было адразу чатыры.

На гэта лета ў нас запланавана яшчэ шмат новых экскурсій, хачу паказаць дзецям і славуцы 800-гадовы дуб. Акрамя таго, мы збіраем інфармацыю пра тое, дзе ў нас растуць чырванакніжнікі. А калі надвор’е не вельмі спрыяльнае, мы можам проста паглядзець цікавы фільм. Асабліва любім фільмы нашага добрага знаёмага арнітолага, рэжысёра Ігара Іванавіча Бышнёва. Ствараем таксама птушыныя ўпрыгажэнні для класа. А калі наступны раз нашы паходы і ўлікі супадуць з дажджом, мы будзем рабіць на зіму кармушкі — восенню на гэта не хапае часу.

Мы хочам адкрыць клуб “Крылаты дзор” у Верасніцкай сярэдняй школе. Думаю, што зможам ахапіць і іншыя “птушыныя” кірункі: ад конкурсаў малюнкаў да тэматычных свят”.

Малымі групамі цікавей праходзіць супрацоўніцтва юных арнітолагаў з іх даўнімі сябрамі — супрацоўніцай станцыі кальцавання Наталляй Карлеонавай і дырэктарам станцыі Паўлам Пінчуком. Калі на станцыю кальцавання прыходзяць чалавек пятнаццаць, то ім часцей прапануюць экскурсію, расказваюць, навошта і як трэба кальцаваць птушак, якія кольцы для якой птушкі бяруць, якую інфармацыю на іх шыфруюць і як гэтая інфармацыя дапамагае людзям клапаціцца пра птушак. А калі прыходзяць 4—5 чалавек, то ім паказваюць усю практычную работу і даюць у ёй прыняць удзел.

“Дзеці самі разам з супрацоўнікамі станцыі на байдарках плывуць на астравы, дзе вучацца ставіць пасткі ці правяраюць, ці трапілі ў іх птушкі. Калі трапілі, то гэтых птушак вязуць на станцыю для кальцавання. Непасрэдна кальцаваннем

самі дзеці не займаюцца, бо гэта даволі складаны працэс. Каб акальцаваць птушку, трэба мець спецыяльны дазвол, а яго выдаюць толькі вопытным арнітолагам. Ды і кальцо заціскаецца спецыяльнымі шчыпцамі, якімі можна выпадкова параніць крылатага сябра. Таму дзеці пакуль толькі назіраюць за работай дарослых, могуць патрымаць птушак і, канечне, з задавальненнем выпускаюць іх на волю, — гаворыць Настасся Аляксандраўна і дадае: — Я з’яўляюся старшынёй Жыткавіцкага раённага аддзялення “Ахова птушак Бацькаўшчыны”. З гэтай арганізацыяй мы пазнаёміліся вельмі даўно, калі я прывезла да іх ратаваць саву з паламаным крылом, і з таго дня ў нас завязалася дружба”.

Бацькоўскімі сцэжкамi

Падружыўся з імі і Аляксей, сын Настасі Аляксандраўны, у свае 7 гадоў пастаянны наведвальнік станцыі кальцавання. На маё здзіўленне ад вопытнасці ў такім юным узросце хлопчык адказвае: “Я яшчэ ў дзіцячым садку пачаў ездзіць на кальцаванні. Мы там лепім з гліны, назіраем за птушкамі, ездзім на дупяліны ток, плаваем на праверку пастак”.

Лёша з маленства ведае, як якая птушка называецца і якімі якасцямі можа здзівіць чалавека. Асабліва, гаворыць, яго ўражвае стрыж, бо ён пераадольвае вялізныя адлегласці не спыняючыся і таму можа на лятэ есці і нават спаць.

“Чым раней дзіця далучаецца да прыроды, даведваецца, што можна зрабіць для яе аховы, тым лепш, — гаворыць Настасся Аляксандраўна. — І нічога так не ўплывае на дзіця, як прыклад бацькоў. Наш малодшы сын Сямён увогуле далучаўся да нас, валанцёраў, з калыскі. Мы каляску ў лодку паставім, перавязём яе, і, пакуль высыкаем зараснікі вербалозу на Прыпяці, які перашкаджае гнездаванню птушак, каляска стаіць побач. Літаральна пазаўчора мы былі на Альманскіх балотах з дзецьмі і прыбіралі месцы стаянак. Лёша ўзяў з сабой свайго сябра — хлопчыка гадоў трынаццаці. У нас быў 12-гадзінны марафон па ўборцы беларускіх балот. Мы стаміліся, нас пакусалі сляпні, але Лёша за дзень ні разу не паскардзіўся, не паньў, што яму нешта не падабаецца, толькі вечарам, калі мы ўжо вярталіся, вырвалася ў яго, што ён стаміўся. Я ганаруся сынам,

бо сама не верыла, што можна вытрымаць такую складаную работу ў 7 гадоў. Ён жа нам увесь час дапамагаў”.

Святлана НІКІФАРВА.

nikifarava@nastgaz.by

Крыніца: Настаўніцкая газета. — 2020. — 20 чэрвеня (№ 69). — С. 6.